

Něco málo z historie školy v Telnici

V Telnici existovala škola již před třicetiletou válkou (1618-1648), přesné datum však nelze zjistit, neexistují o tom záznamy. Nejstarší záznam o její existenci lze najít v soupise opuštěných a poničených gruntů, pořízený po skončení války, kde je jmenována jako opuštěná a zrušená i škola a k ní patřící pozemky. Ještě v roce 1656 v Telnici z 38 domů bylo 23 opuštěných a u 15 osídlených nelze konstatovat, že nebyly nepoškozeny. V roce 1673 bylo v Telnici 17 zpustlých neosídlených domů. Vzhledem k těmto skutečnostem se nelze divit, že obnova školy a vyučování nebylo prioritou pro obyvatele obce. Teprve v roce 1750 byly osídleny všechny domy tak, jak tomu bylo před třicetiletou válkou.

Školy nebyly ve všech vesnicích, byla to výsada obcí, ve kterých byla fara, a to pravděpodobně vedlo i k jejich označování „farní škola“. Ne však všechny vesnice, které měly faru, měly také školu. Teprve v roce 1691 bylo v Telnici obnoveno vyučování prozatímně na faře do doby, než bude postavena škola nová.

Z obecních účtů lze pak zjistit, že nová škola byla vystavěna v roce 1701 a náklady na její výstavbu nesla obec Telnice s příspěvkem obce Sokolnice, protože výuky se zúčastnily i děti ze Sokolnic. Až do roku 1774 byla docházka do školy nepovinná, mnozí občané považovali posílání dětí do školy za zbytečnost, nelze tedy předpokládat, že třída byla přeplněná. Nedochovaly se žádné záznamy, kolik dětí, z které vesnice do školy chodilo. V této době také nebyl pro školy vydán žádný celostátní předpis, jak má škola vypadat, co se má učit a docházka tedy byla zcela dobrovolná.

V roce 1774 byl vydán zákon, jímž se zřizovaly v obcích tzv. triviální školy, které byly jednotřídní a někde i dvoutřídní, jejichž řízení převzal stát. Vzdělání se dostávalo jak chlapcům, tak i dívkám. Vyučování bylo děleno na dvě části, zimní od 1. prosince do 31. března a letní začínala pondělkem velikonočním a končila koncem září. Stát vydal v roce 1774 pro tyto školy slabikář, který byl v němčině a o rok později byl vydán i v češtině. Slabikář obsahoval pouze text, nebyly v něm žádné ilustrace. Dozorem nad školou byl pověřován místní farář, okresním dozorcem býval obyčejně příslušný děkan. Vyučovalo se v nich náboženství, čtení, psaní a počítání. „Obecný školní řád“ stanovil šestiletou povinnou školní docházku pro děti od šesti do dvanácti let. Z této povinnosti byla výjimka pro venkovské děti ve věku od deseti do dvanácti let, kdy pomáhaly rodičům v hospodářství, zejména v období sezónních polních prací. Prakticky to znamenalo, že děti od svého desátého roku chodily do školy jen velmi zřídka.

Vyučování probíhalo dopoledne pro žáky 2. třídy ve věku od deseti do dvanácti let tři hodiny a odpoledne potom pro žáky 1. třídy šesti až osmi leté dvě hodiny. Vždy se začínalo modlitbou, pokračovalo výukou a opakováním náboženství, a teprve potom se učily ostatní předměty. Žáci 1. třídy psávali na tabulkách a teprve žáci 2. třídy psali do sešitů, výjimkou u nich bylo psaní na tabulkách při běžných cvičeních. Školní potřeby obstarával a dětem prodával rektor. Nevyučovalo se ve čtvrtek a neděle.

Mimo popsání školní vzdělání byla zavedena ještě „opakovací hodina“ pro děti starší dvanácti let, která byla vždy v neděli od jedné do druhé hodiny odpolední před požeňáním. V této hodině četli žáci evangelium a cvičili se v krasopise.

Budova školy vystavěná v roce 1701 sloužila beze změn až do roku 1808, přežila válku tří císařů v roce 1805, zničena byla o tři roky později, když zachvátil Telnici velký ničující požár, při kterém vyhořela téměř celá severní část obce (dnešní ulice V Dědině) včetně školy. Domy byly kryty doškovými střechami, přes které se požár velmi rychle šířil. V témže roce byla škola vystavěná znovu, mimo učebnu měla i pokojík pro rektora (učitele) a bez změny sloužila až do roku 1846, kdy byla rozšířena. Před rozšířením do školy chodilo 124 až 164 dětí z obou vesnic ve věku 6 až 12 let.

Nová škola byla situována tak, že vstup do budovy byl ze strany od potoka, na téže straně byla i dvě okna do učebny u kterých stávala tabule, směrem k dnešní silnici pak byla čtyři okna do učebny. Vlastní učebna se zvětšila, pro rektora mimo pokojík přibyla kuchyňka a nově pak přibyla světnička pro pomocníka rektora. S rozšířením budovy byla již nová střecha pokryta taškami. V roce 1846 do školy chodilo 53 dětí z Telnice a 87 ze Sokolnic, celkem 140 dětí, v roce 1871 tento počet vzrostl na celkem 180 dětí, což již bylo neúnosné.

Na konci školního roku se konávaly veřejné zkoušky žáků, při nichž nejlepší byli odměňováni modlitebními knížkami. Po zkouškách pak bývaly pořádány radovánky pro školní mládež, při kterých děti obdržely drobné pohoštění. Veřejné zkoušky byly praktikovány až do roku 1898.

Roku 1869 vstoupil v platnost nový „Řád školní a vyučovací“ který dal obecné škole pevné základy a současně rozšířil vyučovací předměty o vyučovací jazyk, měřičství, přírodopis, přírodopyt, zeměpis, dějepis, kreslení, zpěv, ženské ruční práce, tělocvik – ten byl povinný pro chlapce a pro dívky byl dobrovolný. Mimo rozšíření výuky o další předměty, zákon prodloužil povinnou školní docházku na osm roků, tedy do čtrnácti let věku. Školství se dělilo na dva stupně, školu obecnou a školu občanskou (měšťanskou). Obecné školy navštěvovaly děti v prvních pěti letech školní docházky (6–11 let) a v dalších třech letech děti, které nepokračovaly ve studiu na školách občanských (měšťanských) nebo středních. Na obecných školách vyučoval třídu zpravidla jeden učitel. Náboženství, ruční práce nebo nepovinný předmět (čeština) měl na starosti zvláštní učitel. Výuku náboženství zastávali v obcích místní faráři.

Výlety do okolí se staly již v 19. století součástí školních osnov obecných škol.

Rovněž tento zákon povoloval výjimky, v telnické obecné škole se uplatnila výjimka, kdy žáci posledních dvou roků (třináct a čtrnáct roků) se povinně museli zúčastňovat výuky od 1. listopadu do 31. března, po zbytek roku byli ze školní docházky uvolněni. Přestože zákon stanovoval i sankce za zanedbávání školní docházky, bylo zcela běžné, že si rodiče ponechávali děti již od jedenácti roků doma a využívali je na práce v domácnosti, tak také v hospodářství. Další novinkou bylo stanovení maximálního počtu žáků ve třídě na osmdesát pro jednoho učitele. Pokud tříletý průměr přesáhl počet 80 žáků, musela škola zřídit novou třídu.

Tímto zákonem přebíral stát na sebe dozor nad školami, v obcích byly ustanoveny místní školní rady, jejich úkolem bylo zejména zajištění školních potřeb, kontrola pravidelné docházky žáků, správa majetku školy a podpora učitele. Členy komise byli starosta, duchovní správce farnosti, správce školy, školní patron – plátcé největší daně v obci a druhá polovina byli volení zástupci obce. Nadřízeným orgánem pak byla okresní školní rada. Ke změně složení školní rady došlo v roce 1920 novým zákonem, který stanovil, kolik učitelů bude

členy rady a současně stanovil, že počet zástupců obce bude dvojnásobný a bude je volit zastupitelstvo podle paritního zastoupení politických stran.

Roku 1872 byla zřízena škola v Sokolnicích, což znamenalo úbytek žáků v Telnici. Vzrůstající počet telnických dětí, který v tomto roce činil 97 dětí, a nový zdravotní předpis z roku 1869 způsobily, že přestávala stávající budova školy vyhovovat.

V roce 1888 nařídil nadřízený školní úřad telnické školní radě rozšíření školy, v tomto roce již byl počet žáků 146. Protože na pokyn obec nereagovala, ustavil okresní školní úřad komisi, ve které byli i zástupci obce, která byla pověřena zjištěním stavu a závěrem bylo konstatování, že stav budovy pro vyučování je nevhodný a ohrožující zdraví dětí. Vyučování ve stávající škole bylo zastaveno a obci uloženo okamžitě zajistit náhradní místnost až do doby, kdy bude vybudována nová škola.

Po dobu výstavby nové školy probíhalo vyučování v sousední budově, kde byl hostinec se sálem, který posloužil jako učebna. Pro využití sálu hostince jako učebny, byl pouze zřízen zvláštní vchod k této učebně. Téhož roku pak byla stará budova školy zbourána a na jejím místě započala stavba budovy nové, která byla otevřena v říjnu roku 1889 a až do roku 1919 v ní byly dvě třídy, ve kterých se učilo 112 až 153 žáků.

Vzhled školy je z průčelí dodnes nezměněn, byla vyměněna jen okna upravena fasáda a upraven vstup do školy. V průběhu let byly prováděny změny jen uvnitř budovy, kdy se měnily dispozice jednotlivých místností a měnilo jejich využití. Od roku 1919 měla škola již tři třídy v nichž se učilo 107 až 166 žáků.

Po vzniku ČSR nová vláda nepřijala žádný zákon, který by změnil školský systém rakousko-uherské monarchie. Snažila se ale po celou dobu upravit dějepisný obsah výuky. Pozornost věnovala dějinám Slovanů a značně omezila dějiny rakouské a německé, zejména zkrátka přišel dějinný výklad o habsburské dynastii. Malým školním zákonem v roce 1921 došlo na obecných školách k doplnění o další předměty, konkrétně o občanskou nauku a výchovu, ruční práce výchovné pro hochy a pro dívky pak povinný tělocvik. Tento zákon také rušil všechny výjimky z úlev docházky do školy. Nový zákon také snižuje maximální počty žáků ve třídách v letech 1927–1932 na 70, po roce 1932 na 60 žáků. Od roku 1928 byly zřízeny v telnické škole čtyři třídy v nichž se učilo 136 až 214 žáků. Tento zákon také zavedl zrovnoprávnění učitelů a učitelek, dále zavedl společné třídy chlapců a dívek na všech stupních škol. Nadále všechny děti od 6 do 11 let navštěvovaly obecnou školu a pokračovaly na vyšší obecné škole (kde nebyla škola měšťanská), která byla i v Telnici, nebo na škole měšťanské (občanské) či na některé ze středních škol. Tento systém školství prakticky fungoval až do roku 1948.

Zpracoval Arnošt Špánek za použití následujících podkladů:

Autor ilustračního obrázku: D. Fuchsberger – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=26941780>

Kronika obce Telnice – autor František Perna

Povinná školní docházka – Wikipedie

Bakalářská práce – Vývoj školské správy na našem území - Luboš Chmelík. 2009/2010